

4. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин : монографія / І. О. Луніна. – К. : Ін-т екон. прогнозування, 2006. – 393 с.
5. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні : монографія / Ю. В. Пасічник. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток Лтд», 2005. – 642 с.
6. Епифанова Н. С. Принципы бюджетного выравнивания в концепции бюджетного федерализма : теория и мировая практика / Н. С. Епифанова. – Новосибирск : НГУ, 2001. – 234 с.
7. Ермилов В. Г. Проблемы доходной базы бюджетов, субъектов федерации / В. Г. Ермилов // Финансы. – 2005. – № 8. – С. 11-14.
8. Райзберг Б. А. Программно-целевое планирование и управление : учеб. / Б. А. Райзберг, А. Г. Лобко. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 428 с.
9. Давыдова Л. В. Трансформация бюджетной системы в современных условиях : монография / Л. В. Давыдова, Т. Л. Рассолова. – Орел : Изд-во ОРАГС, 2009. – 216 с.
10. Каратаев С. М. К вопросу о понятии устойчивости бюджета / С. М. Каратаев // Финансы. – 2003. – № 5. – С. 39-46.
11. Алмазов С. Г. Совершенствование методики оценки финансовой устойчивости местных бюджетов : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 „Финансы, денежное обращение и кредит” / С. Г. Алмазов. – Ставрополь : Северо-Кавказский гос. техн. ун-т, 2007. – 23 с.
12. Яшина Н. И. Управление расходами бюджетов административно-территориальных образований : монография / Н. И. Яшина, И. А. Гришунина. – Н. Новгород : Изд-во Нижегород. гос. техн. ун-та, 2004. – 324 с.
13. Иванова О. Б. Территориальные финансы России : теория и методология : монография / О. Б. Иванова. – Ростов н/Д. : Из-во Рост. гос. экон. ун-та, 2004. – 176 с.

Халда Н.А.

УДК 338.2

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ УКРАИНЫ В СОВРЕМЕННОМ МЕЖДУНАРОДНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Постановка проблеми. Сучасний світовий розвиток визначається стрімкими динамічними змінами у всіх сферах соціально-економічного життя. Вони визначають основні тенденції розвитку, які часто супроводжуються виникненням потенційних ризиків для безпеки світової спільноти. Загострення цих ризиків неминуче призводить до зростання соціально-економічної напруги, а згодом, і до реальних небезпек, що стримують та знижують рівень розвитку країни. Для України важливим є визначення найбільш вірогідних ризиків з метою створення ефективної системи захисту соціально-економічної безпеки, що дозволить забезпечити стабільний соціально-економічний розвиток та створить умови для повноцінної співпраці у міжнародному просторі.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблематиці соціально-економічної безпеки та окремих її аспектів присвячені дослідження багатьох науковців, серед них Барановський О., Білоус О., Вівдюк Н., Герасимчук З., Гетьман А., Качинський А., Клебанова Т., Мікула Н., Нижник Н., Новак А., Новікова О., Ситник Г., Стеченко Д., Шульга М. Їх дослідження розкривають зміст соціально-економічної безпеки держави та регіону, а також аналізують її окремі аспекти: економічний, соціальний, екологічний, фінансовий.

Невирішені проблеми. Подальшої розробки потребують питання забезпечення соціально-економічної безпеки з урахуванням загроз міжнародного середовища.

Цілі та завдання статті. Ціллю статті є аналіз рівня соціально-економічної безпеки України в умовах сучасного світового розвитку. Завдання статті: визначення тенденцій світового розвитку з урахуванням рівня їх безпеки, аналіз соціально-економічної безпеки України, розробка рекомендацій по підвищенню рівня безпеки України.

Основний матеріал. Забезпечення соціально-економічної безпеки є основою будь-якої національної економіки. Глобалізація світового розвитку з однієї сторони узагальнює основні проблеми безпеки і намагається їх вирішити, а з іншого створює нові, які важко подолати навіть на міжнародному рівні. Новими загрозами стали громадянські війни на економічній основі, світові економічні кризи, соціальні збурення внаслідок розбалансованої соціальної політики, організована злочинність та тероризм, глобальні екологічні проблеми. У кожній з цих загроз є реальні передумови, так політичні конфлікти призводять до зниження ВВП, значна нерівність у розподілі доходів між багатим і бідним населенням – до зростання насильницьких злочинів, а неефективна система національних інститутів та соціальних стандартів – до розвитку корупції.

Для попередження та подолання цих ризиків у державі має бути створена спеціальна система інститутів державного та недержавного характеру, що покликані на легітимній основі попередити та подолати загрози для соціально-економічної безпеки. Основна мета діяльності цих інститутів – забезпечити громадянам стійкий рівень безпеки, справедливості та зайнятості; створити умови, щоб кожен громадянин мав можливість зайняти гідне місце у суспільстві, а не шукав визнання у неформальних об'єднаннях. При цьому слід уникати «сліпого» копіювання досвіду розвинених країн, світова практика свідчить, що система цих інститутів має базуватись на особливих ризиках саме для визначеної країни.

В Україні інститутами по гарантуванню та забезпеченню безпеки є:

- Президент України;
- Верховна Рада України;

- Кабінет Міністрів України;
- Рада національної безпеки і оборони України;
- міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;
- Національний банк України;
- суди загальної юрисдикції;
- прокуратура України;
- місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування;
- Збройні Сили України, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України;
- громадяни України, об'єднання громадян [1].

Для більшості країн, в тому числі і для України, актуальним залишається питання вдосконалення функціонування цих інститутів. На шляху до цього є кілька проблем: по-перше для нашої країни характерний високий рівень недовіри населення, що призводить до зниження ефективності співпраці між населенням та владними структурами; по-друге більшість ризиків міцно закріплюються у суспільстві і подолати їх досить важко (корупція, громадянські конфлікти, організована злочинність); по-третє на прогресивне перетворення інститутів безпеки необхідно від 10 до 40 років, що досить важко забезпечити при постійній зміні політичного курсу; по-четверте на державному та регіональному рівнях має бути розроблена система протидії зовнішнім ризикам.

З метою збільшення довіри суспільства до інститутів необхідно розширювати співпрацю різних політичних сил та спільнот у межах держави (на основі постановки спільних завдань або виконанні певних зобов'язань) – це дозволяє об'єднати різні політичні кола та підприємницьку еліту, крім цього на місцевому рівні слід відновлювати зв'язки з громадськістю – це найбільш дієвий засіб по співпраці з населенням. При подоланні міцно закріплених ризиків суспільства важливо дотриматись визначеної послідовності завдань з метою реального поступового і повного знищення загроз, в даному випадку поверхневі та нездоланні цілі призведуть до втрати часу та зусиль. Протидія зовнішнім ризикам ґрунтується на високому рівні національної безпеки, що повинна максимально враховувати зовнішні загрози і має бути доведена до автоматичної дії.

Практичними інструментами реалізації цих завдань є:

- призначення на основні посади осіб, що користуються довірою, особливо у ті сфери та регіони, де рівень небезпеки найвищий,
- постановка реалістичних завдань з максимально чітким формулюванням,
- виділення коштів на виконання першочергових завдань та прозорість їх використання,
- активне впровадження заходів безпеки і стратегічно вірно розповсюдження інформації про якісні зміни на краще,
- співпраця з місцевими органами влади та міжнародними організаціями, по можливості делегування їм частини повноважень,
- проведення незалежного моніторингу та співпраця з громадськістю.

Реалізація зазначених теоретичних та практичних положень має здійснюватись на основі програм. Ці програми можна поділити на національні (базуються на співпраці держави та суспільства) та попереджуючі (спрямовані на швидке виявлення загроз та їх подолання). Вони мають формуватись «знизу до гори» і враховувати таким чином специфічні проблеми країни, бути спрямованими на забезпечення в першу чергу основ безпеки, підтримуватись та реалізовуватись на громадській основі суспільства, обов'язково включати заходи боротьби з корупцією. Важливо також для кожної країни виявити основне джерело ризику для національної безпеки, яке в основному буває корупційного або соціального характеру – це є запорукою успішної реалізації всіх наступних реформ у сфері безпеки.

Основою для оцінки ефективності дії програм є система моніторингу, вона повинна включати лише базові соціально-економічні показники оцінки безпеки, а основою мають стати дані соціологічних досліджень. Ці опитування мають проводитись регулярно та незацікавленими особами, охоплювати першочергові потреби, мати реалістичну основу для виявлення пріоритетів та термінів їх досягнення та включати максимально широке коло респондентів. Співставлення основних показників індивідуальної та суспільної безпеки в Україні та інших країнах світу наведено у таблицях 1,2.

Таблиця 1. Показники сприйняття індивідуальної безпеки за 2009 рік [2]

	Загальне задоволення власним життям (0 min, 10 max)	Чисельність задоволених (%)				Індекс негативного досвіду (100 min, 0 max)
		роботою	станом здоров'я	рівнем життя	ставленням оточення	
США	7,9	86	83	75	89	28
Нідерланди	7,8	92	85	91	93	16
Швеція	7,9	93	80	89	93	16
Німеччина	7,2	88	82	88	90	22
Японія	6,8	73	68	64	60	21
Польща	6,5	82	72	67	91	20
Білорусь	5,5	66	55	34	71	20
Російська Федерація	5,9	74	56	36	83	16
Україна	5,3	71	55	23	78	17

Аналіз показників індивідуальної безпеки свідчить, що в Україні зафіксовано середній рівень задоволення власним життям та високий показник негативного досвіду. Більшість населення не задоволені своїм рівнем життя, половина населення – станом здоров'я, приблизно третина – роботою та ставленням оточення.

Таблиця 2. Показники сприйняття суспільної безпеки за 2009 рік [2]

	Елементи суспільної безпеки (% що мають цей елемент)					
	доступне житло	система охорони здоров'я	система освіти	якість повітря	якість води	мережа соціальної підтримки
США	70	76	70	85	87	91
Нідерланди	51	89	70	76	93	94
Швеція	51	77	67	84	95	91
Німеччина	70	86	59	87	95	91
Японія	71	67	53	79	81	89
Польща	0	49	66	77	75	89
Білорусь	30	32	57	66	64	88
Російська Федерація	24	29	42	54	42	88
Україна	29	17	38	53	44	81

Суспільна безпека теж не на високому рівні: дуже низькі показники по житловим умовам та системі охорони здоров'я, посередня ситуація у системі освіти та якості води, помірна – у якості повітря, певні позитивні тенденції можна відмітити лише по якості мережі соціальної підтримки.

Висновки та перспективи Актуалізація проблеми забезпечення соціально-економічної безпеки у світі ставить перед національними економіками важливе завдання по збереженню внутрішньої безпеки та ефективній протидії зовнішнім загрозам.

Викладені положення та проведений аналіз показують, що в Україні є значний рівень індивідуальної та суспільної небезпеки, які можна подолати лише з використанням методик розвинених країн та з врахуванням власного досвіду.

Найважливішою проблемою для України залишається розвиток легітимних інститутів безпеки та збільшення до них довіри населення. Співпраця уряду та населення дозволять значно підвищити рівень соціально-економічної безпеки на основі спеціальних стратегій та програм розвитку, що мають спрямовуватись на поступове подолання внутрішніх загроз та ефективну протидію зовнішнім загрозам.

Джерела та література:

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року. - N 964-IV.
2. Доклад о мировом развитии 2011. Конфликты, безопасность и развитие // Обзор. – Вашингтон : Всемирный банк, 2011. – Апрель. – 68 с.

Цюпа І.З.

УДК 339.92

ЧИННИКИ АКТИВІЗАЦІЇ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З СУСІДНІМИ ДЕРЖАВАМИ

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблематика дослідження стратегічних чинників активізації транскордонної співпраці та її ролі в розвитку відсталих територій тісно пов'язана із науковими дослідженнями прикордонних регіонів. У контексті політично-господарських і соціальних процесів, які охопили практично всі країни Центрально-Східної Європи, ця проблема стала дуже важливою. Зокрема, Польща і Україна стали територією, на якій відбуваються швидкі зміни і утверджуються нові структури. Цей регіон є важливим також з огляду на те, що на його території формується кордон нового поділу Європи.

Сьогодні на розвиток транскордонного співробітництва України впливає низка об'єктивних чинників та перешкод, які одночасно здійснюють вплив на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів і визначають майбутній стан транскордонного співробітництва у короткостроковій та середньостроковій перспективах. Вибір даної теми дослідження зумовлений висловленими міркуваннями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що питання транскордонного співробітництва висвітлено в роботах таких вітчизняних вчених як Г.В. Балабанов, П.Ю. Беленький, Б.М. Данилишин, В.О. Дергачов, М.І. Долішній, В.П. Нагірна, О.Г. Топчієв, Л. Хомич, О.І. Шаблій, З.О. Петренко. Вони розробляли окремі теоретико-методологічні питання транскордонного співробітництва та діяльності євро регіонів [1].

Одними з перших робіт у напрямі дослідження транскордонного співробітництва були праці Б.П. Клімчука, П.В. Луцишина, Н.П. Луцишин, С.В. Федонюка [3].

Метою даної роботи є визначення основних і найбільш важливих чинників активізації транскордонного співробітництва України з сусідніми державами. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити низку завдань, а саме:

- індексація загроз і ризиків, що перешкоджають розвитку транскордонного співробітництва;
- визначення чинників, що сприяють активізації транскордонного співробітництва;
- вироблення стратегії використання переваг транскордонного співробітництва західних прикордонних регіонів України з прикордонними територіями сусідніх країн у нових геополітичних умовах.